

De utopie van de *degrowth*-economie

ETION publiceert in april een inspiratienota over wat we kunnen doen aan de klimaatcrisis. Wereldwijd worden er momenteel enorme inspanningen geleverd om de economie los te koppelen van fossiele energiebronnen. Maar wat te denken van kritische stemmen die beweren dat dit niet zal lukken.

Ondernemen laat op deze pagina's al Dirk Holemans aan het woord die pleit voor 'omgroei' in niet mis te verstane bewoordingen: "De Green Deal is een farce" (p.12). In een tweede bijdrage "Degrowthers leven en denken in een eigen wereld" (p.14) krijgt u alvast een aantal tegenargumenten.

In zijn inspiratienota gaat Nathan Van Camp nog een stuk dieper in op de verschillende concrete doelstellingen van *degrowth* en stelt hij dat dit een utopisch project is. Hiermee bedoelt hij niet dat deze doelstellingen praktisch onrealiseerbaar zijn, maar dat we net, in de poging om ze te realiseren, dreigen terecht te komen in een wereld die haaks staat op de waarden waarop *degrowth* gebaseerd is, namelijk zorg, solidariteit en samenwerking. *Degrowth* biedt wel degelijk waardevolle inzichten, maar uitsluitend als kritische toetssteen om het huidige beleid met een aantal zwaktes te confronteren. (JC)

DIRK HOLEMANS, COÖRDINATOR VAN DENKTANK OIKOS

“De Green Deal is een farce”

Met haar Green Deal lanceerde de EU een strategie die economische groei koppelt aan duurzaamheid. Voor *degrowthers*, ontgroeiers, omgroeiers... als Dirk Holemans blijft die groene groei een "farce", kaderend in een "een groeiverslaafde kapitalistische economie".

TEKST: JO COBBAUT | FOTO: ID / JIMMY KETS

Dirk Holemans, coördinator van Oikos, een denktank voor sociaal-ecologische verandering, schreef mee aan het recente boek 'Omgroei'. Het werk verbindt ecologische problemen met uiteenlopende fenomenen als kolonialisme, globale en maatschappelijke ongelijkheid, een stijgend ziekteverzuim... Dirk Holemans sluit aan bij auteurs over *degrowth* zoals Jason Hickel. In hun communicatie schetsen die doemscenario's die wijzen op de urgentie om af te stappen van klassieke groei.

Uw boek 'Omgroei' begint nochtans heel bewust optimistisch?

Dirk Holemans: "Op tien jaar tijd kunnen we de samenleving heel anders vormgeven, richting ecologische welvaart binnen de grenzen van de

planeet. Ja, dat kan, maar de nodige verandering is ingrijpend! En de feiten geven aan dat we ecologische *tipping points* overschrijden. De enige rationele reactie is dus een snelle omslag."

Een omslag die groei onmogelijk maakt?

"In elk geval een groei die zich niet langer laat leiden door de slechte thermometer bnp. Een land dat op een jaar tijd zijn bossen kapt, ziet zijn bnp stijgen. Het recente rapport van de Nationale Bank geeft aan dat de indicator voor ons ecologisch kapitaal 'onhoudbaar' daalt. In zijn eerste boek 'Welvaart zonder groei' (2010) schreef professor Tim Jackson al hoe groei onze ecologische bestaansvoorwaarden ondermijnt. Dus is een nieuw systeem nodig. Sleutelen aan het huidige systeem is

een illusie. De Engelse versie van ons boek zal 'Much more, much less' heten. Van sommige zaken hebben we meer nodig, zoals natuur en openbaar vervoer bij ons, ziekenhuizen en scholen in het Zuiden... Ook bij ons kunnen investeringen in ecologische infrastructuur zorgen voor groei, zelfs gemeten volgens de foute bnp-thermometer.

“Belast het gebruik van grondstoffen en energie en maak arbeid goedkoper.

De Green Deal is wel een belangrijke koerswending, maar blijft een groeistrategie. We moeten uitgaan van een nieuw dashboard met indicatoren over onze druk op het milieu, de ecologische welvaart van onze bevolking...”

Moet een bedrijf als Arcelor-Mittal in Zelzate dan verdwijnen?

“Daar zal ik nooit voor pleiten omdat hetzelfde staal dan elders minder efficiënt geproduceerd wordt. De essentie van omgroei is zorgen voor een samenleving die floreert op een veel kleinere doorstroom van energie en grondstoffen. We zullen staal nodig hebben, maar dan wel groen staal dat gebruikt wordt in een filosofie van efficiëntie. Dat is de nieuwe kernvraag: hoeveel is genoeg? Volgens het recentste *Circularity Report* (CGRI, 2023) zijn meer dan 90% van onze grondstoffen nog altijd voor eenmalig gebruik. Nog te wei-

nig bedrijven denken na over een model voor diensten die groei overbodig maken. De omgroei-economie vergt ook een ander type bedrijven.

Kledingbedrijf Patagonia is een goed voorbeeld van een wereldwijd bloeiend bedrijf. Wetgeving en fiscale regels moeten snel duwen in die richting. Daarom pleit ik voor minder dure arbeid. Bij de productie van de meeste

producten is de factor arbeidskost sterk gereduceerd. Maar diezelfde

toestellen herstellen, wordt te duur in arbeidskost. Vandaar ook onze wegwerpcultuur. Belast dus het gebruik van grondstoffen en energie

en maak arbeid goedkoper. Ook ecodesign is belangrijk. Bouw herstelbaar en moduleerbaar. Het hoofdkantoor van Triodos in Nederland is volledig modulair en kan 100% uit elkaar gehaald worden.”

Boeten we dan niet in aan welvaart?

“Neen, helemaal niet. Als alle producten dubbel zo lang meegaan, hebben we maar de helft aan grondstoffen en energie nodig. Ze zullen wel wat duurder zijn, maar niet dubbel zo duur. Daardoor heb je ook minder koopkracht nodig. Wat dan weer een dertigurenweek mogelijk maakt. Koopkracht hangt samen met de prijs van wat je nodig hebt en dus moet kopen. Zorg bovendien voor betaalbare basisdiensten, zoals voor mobiliteit, gezondheidszorg, kinderopvang... Dan valt een stuk rush naar koopkracht weg. Dikwijls weegt een marktfalen op de koopkracht en leefkwaliteit van mensen. Kijk maar hoe afgestudeerden vandaag geen woning meer kunnen kopen. Overheid, bedrijven en middenveld moeten daar naar een investeringsplan om dat marktfalen onder controle te krijgen.”

Beweet statisticus Hans Rosling met zijn boek 'Factfulness' niet dat het groeimodel de voorbije eeuw miljarden mensen uit de armoede haalde?

“Onderzoekers als Jason Hickel stellen zich vragen bij zijn grafieken en toonden aan dat de uitbouw van publieke diensten rond

gezondheidszorg, hygiëne, water, onderwijs... een zeer groot aandeel heeft bij het loskomen uit armoede. Dat is niet louter een kwestie van groei. Vooral in landen die inzetten op die publieke diensten, zag je de levenskwaliteit stijgen. Uiteraard heeft economische groei ons veel baten gebracht, maar dat is een model van de twintigste eeuw. Onder meer doordat onze welvaart gebaseerd is op uitbuiting van het Globale Zuiden. Dat koloniaal verleden wordt vandaag minder en minder ontkend. Het oude model blijft een

“Vergroenen in een groeisysteem geeft zogenaamde reboundeffecten.

uitbuitingseconomie en een extractief model (door de nood aan mijnbouw; nvdr). Denk bijvoorbeeld aan de nefaste sociale en ecologische gevolgen van *fast fashion*.”

Zorgt een omgroeibeleid niet voor nog meer gele hesjes?

“Niet als je vertrekt vanuit een concept van systeemdenken en als je prioriteit geeft aan goede basisvoorzieningen voor iedereen, zoals voor wonen, mobiliteit, gezondheid... Mensen met lage inkomens zijn daar het meest bij gebaat. Mobiliteit duurzamer maken bijvoorbeeld, veronderstelt meer collectief vervoer. Of dat nu openbaar is of niet. Met nieuwe technologieën kan je slimme collectieve systemen bedenken. Het huidige beleid maakt de kloof eerder groter. Je aanpak gebeurt best collectief, zodat iedereen het gevoel heeft mee te liften en dan krijg je geen gele hesjes.”

Veel van die zaken zijn denkbaar binnen het bestaande systeem?

“Het efficiëntiestreven wel, de sufficiëntie niet. Je moet de overconsumptie aanpakken, rekening houden met de beperkte voorraad grondstoffen en energie. SUV's met een zeer zware batterij, smartphones die je niet kan herstellen, *smart fashion*... moeten eruit. Eis voor toestellen vijf jaar garantie en pakweg dertig jaar herstelgarantie. Laat innovatieve bedrijven in dat kader maar een businesscase maken. En steevast een systeembenadering hanteren. Neem nu auto's. Ook elektrische auto's hebben autobanden. Voor het

rubber daarvoor kappen we tropische bossen. Elektrificatie hier maakt de biodiversiteitscrisis bovendien nog erger door de mijnbouw voor batterijmetalen. Vergroenen in een groeisysteem geeft zogenaamde reboundeffecten. Auto's worden elektrisch, maar ook groter en zwaarder en we rijden meer, waardoor ecologische winst verloren gaat.

Maak dus alles wat veel grondstoffen en energie vergt, veel duurder en arbeid goedkoper.”

Klassieke economen zeggen dat degrowth niet wordt ondersteund door een wetenschappelijk onderzoekska-

der? “De destructie van onze ecologische systemen is toch berekend en bevestigd door tienduizenden wetenschappers. Wat is de economische prijs daarvan? Het IPCC is glashelder: we beschikken als mensheid over een klein en snel krimpend *window of opportunity* om de klimaatcrisis aan te pakken.” ■

GERT PEERSMAN, HOGLERAAR
ECONOMIE UGENT

“Degrowthers leven en denken in een eigen wereld”

Pleidooien voor *degrowth* beginnen dikwijls bij de kritiek dat klassieke economen enkel oog hebben voor de groei van het bbp. Dat is een achterhaalde visie, zo reageert econoom Gert Peersman.

TEXT: JO COBBAUT | FOTO: JOHAN MARTENS (PEERSMAN) & GF (JANSSENS)

“*Degrowthers* stellen dat bij ons alles vertrekt van het streven naar groei, gemeten via het bbp, maar dat is achterhaald”, zo zegt Gert Peersman, hoogleraar economie aan de UGent. “Waarom gebruiken ze geen moderne onderzoeksmodellen om hun claims geloofwaardiger te maken bij economen? In moderne wetenschappelijke modellen staat niet groei centraal, maar de welvaartsfunctie van gezinnen. Die wordt wiskundig voorgesteld, en op basis daarvan worden er analyses gemaakt en beleidsconclusies getrokken.